

renci podjęli problem zarządu majątkami Polskiej Akademii Umiejętności w dwudziestolecu międzywojennym.

Ostatnią część konferencji poprowadził prof. Wiesław Puś. Jako pierwszy głos zabrał dr Dariusz Klemantowicz (Łódź), który skupił się na ukazaniu aktywności w przemyśle ziemian z powiatu sieradzkiego w latach przed wybuchem pierwszej wojny światowej. Następnie prof. KUL Marian Kozaczka (Lublin) zaprezentował stan uprzemysłowienia Ordynacji Zamojskiej w okresie międzywojennym. Z kolei dr Elżbieta Słabińska (Kielce) omówiła wkład ziemian w rozwój przemysłu cukrowniczego w województwie kieleckim w latach 1918-1939. Problem publicznego angażowania się ziemian w czasach Drugiej Rzeczypospolitej na przykładzie rodziny Lechnickich podjął prof. UŁ Przemysław Waingertner (Łódź). Jako ostatni referat wygłosił mgr Tomasz Piekarski (Pułtusk), który przedmiotem swojego wystąpienia uczynił problem udziału ziemiaństwa Mazowsza Płockiego w rozwoju przemysłu w okresie międzywojennym.

Również drugi dzień obrad zakończony został ożywioną dyskusją, w której referenci odpowiadali na postawione im pytania, a ponadto podkreślano konieczności dalszych badań nad problemem aktywizowania się ziemiaństwa z różnych regionów ziem polskich w rozwój przemysłu. Cennym dorobkiem konferencji był też postulat kontynuowania w przyszłości podobnych spotkań i dyskusji, umożliwiających badaczom problematyki ziemiańskiej wymianę myśli i konfrontowanie własnych ustaleń badawczych.

Konferencję podsumował i zakończył prof. Wiesław Puś. Rozszerzone wersje wygłoszonych referatów w formie monograficznych artykułów zostaną opublikowane w tomach VII i VIII *Studiów z historii społeczno-gospodarczej XIX i XX wieku*, pod red. W. Pusia i J. Kity.

Jarosław Kita
Uniwersytet Łódzki

**Konferencja naukowa poświęcona pamięci
Profesor Kazimierzy Zawistowicz-Adamskiej:
Łódzka Szkoła Etnograficzna Kazimierzy Zawistowicz-Adamskiej
Przeszłość? Kontynuacja? Inspiracja?
Łódź, 19-20 października 2009**

W związku z przypadającą w 2009 roku dwudziestą piątą rocznicą śmierci Profesor Kazimierzy Zawistowicz-Adamskiej, zorganizowano w Łodzi konferencję dedykowaną Jej pamięci. Nie sposób wymienić wszystkich naukowych zainteresowań i prac Pani Profesor, które związane były z rozwojem polskiej etnografii. Są to opracowania z zakresu muzealnictwa, etnologii, prace wydawnicze

i naukowe. To dzięki Jej inicjatywie i determinacji powstał w powojennej Łodzi silny ośrodek badań etnograficznych, który dał początek tzw. Łódzkiej Szkole Etnograficznej.

Październikowe wydarzenie stało się okazją do dyskusji nad aktualnością i znaczeniem, dla współczesnej antropologii kulturowej, stosowanych przez Kazimierę Zawistowicz-Adamską założeń metodologicznych, charakteru oraz tematyki podejmowanych przez Nią działań naukowych.

Organizatorami konferencji byli: Polskie Towarzystwo Ludoznawcze Oddział w Łodzi, Łódzki Dom Kultury, Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Łódzkiego, Katedra Europeistyki Uniwersytetu Warszawskiego oraz Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi. Zaproszenie do udziału w wydarzeniu przyjęli etnologowie, uczniowie Pani Profesor, a także przedstawiciele rozmaitych instytucji naukowo-badawczych.

Spotkanie poprzedziło złożenie kwiatów na grobie Profesor Zawistowicz-Adamskiej, który znajduje się na łódzkim Cmentarzu Starym. Konferencję rozpoczęły krótkie wystąpienia Zbigniewa Ołubka (dyrektor Łódzkiego Domu Kultury), prof. dr hab. Władysława Baranowskiego (dyrektor Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Łódzkiego) oraz dr Anny Nadolskiej-Styczyńskiej (prezes Łódzkiego Oddziału Polskiego Towarzystwa ludoznawczego).

Pierwszy dzień obrad wypełniły referaty dotyczące biografii i dorobku naukowego Kazimierzy Zawistowicz-Adamskiej, ze szczególnym uwzględnieniem sposobu, w jaki pojmowała Ona etnografię, stosowane w niej metody badawcze, rolę muzealnictwa etnograficznego oraz dydaktyki uniwersyteckiej. W tej części znalazło się wystąpienie przygotowane przez mgr Małgorzatę Golicką-Jabłońską oraz prof. zw. dr hab. Bronisławę Kopczyńską-Jaworską (*Profesor Kazimiera Zawistowicz-Adamska – szkic do portretu*), a także referat prof. zw. dr hab. Marii Wieruszewskiej-Adamczyk (*Antropologia wsi – niedosze inspiracje Pani Profesor Kazimierzy Zawistowicz-Adamskiej*). Prof. zw. dr hab. Violetta Krawczyk-Wasilewska przybliżyła następnie mało znany wątek w dorobku Uczzonej, który dotyczył Jej pionierskich zainteresowań i badań nad kulturą, a zwłaszcza tradycją epicką, ludu fińskiego oraz estońskiego (*Popularyzacja ugrofińskiej literatury ludowej w twórczości Kazimierzy Zawistowicz-Adamskiej a zainteresowania epiką ludową Zakładu Folklorystyki UŁ*). Dr Anna Nadolska-Styczyńska zaproponowała porównanie losów osobistych i zawodowych, postaw badawczych oraz koncepcji muzeum dwóch polskich etnografek: Profesor Kazimierzy Zawistowicz-Adamskiej i Profesor Marii Znamierowskiej-Prüfferowej (*Muzeum w kontekście, czyli o koncepcjach muzeum etnograficznego autorstwa prof. Kazimierzy Zawistowicz-Adamskiej i prof. Marii Znamierowskiej-Prüfferowej*). Sesję zakończyło wystąpienie dr Ingi Kuźmy, w którym autorka przekonywała, iż w tekstach Profesor Zawistowicz-Adamskiej, zarówno tych naukowych, jak i w dydaktycznych sprawozdaniach, a także w osobistych dokumentach i zapiskach, warto

zwrócić uwagę na powtarzający się wątek etnograficznej praktyki, a dokładnie – przydatności i użyteczności, jaką powinna charakteryzować się etnografia (*Profesor Kazimierz Zawistowicz-Adamskiej etnografia „bliska życiu” a badania belchatowskie*). Referentka słusznie zauważyła, iż takie ujęcie przybliży Badaczkę do wciąż nowych i dyskutowanych projektów „antropologii stosowanej” oraz „antropologii zaangażowanej”.

Drugi dzień łódzkiej konferencji wypełniła dyskusja panelowa, której celem było znalezienie odpowiedzi na pytanie: Jakie miejsce w dzisiejszej etnologii/antropologii kulturowej zajmuje dorobek Kazimierza Zawistowicza-Adamskiego oraz czy, i w jaki sposób staje się on obiektem zainteresowania współczesnych badaczy?

Dyskusję rozpoczęła i poprowadziła prof. dr hab. Katarzyna Kaniowska, która namawiała do prowadzenia twórczego dialogu ze spuścizną Pani Profesor, doszukując się w nim wątków obecnych, ważnych i bliskich paradygmatowi obowiązującemu we współczesnej, światowej nauce o kulturze i człowieku. Wszyscy prelegenci odwoływali się przede wszystkim do jednej z najważniejszych książek w dorobku naukowym Kazimierza Zawistowicza-Adamskiego, „Społeczność wiejska. Doświadczenia i rozważania z badań terenowych w Zaborowie”, która jest efektem prawie rocznego pobytu i badań prowadzonych we wsi Zaborów¹. Praca ta powstała, jak napisała sama Autorka, „[...] z myślą o tych, którzy podejmują badania terenowe z dobrą wolą, ale bez należytego doświadczenia. I o tych, którzy nie chcą wyzbyć się przekonania o własnej rzekomej wyższości i tym samym nie umieją zdobyć się na właściwy, ludzki stosunek do społeczności wiejskiej. Głęboki i rzetelny”².

Profesor Kaniowska, jak również dr Anna Seweryn (*O antropologicznych sposobach przedstawiania*) oraz dr Marcin Kafar (*Autobiografia i współuczestnictwo – moje inspiracje wizją etnografii prof. Kazimierza Zawistowicza-Adamskiego*) podkreślali, iż „Społeczność wiejska”, to dobra lekcja tego, na co powinno przekładać się etnograficzne „bycie w terenie”. To książka – *vadamecum*, która jest inspiracją do podejmowania rozważań na takie tematy, jak etyka badań etnograficznych i trudne relacje badacz-badany; przenikanie się sfery zawodowej i pozazawodowej w życiu oraz pracy antropologa; współuczestnictwo i autobiografia badacza jako prawomocne drogi poznania naukowego³. Zdaniem referentów, współczesne odczytanie „Społeczności wiejskiej” powinno towarzyszyć debacie na temat języka antropologicznych opisów, a zatem także problemu orkiestracji różnych prawd narracyjnych; wykorzystywaniu zapisków

¹ K. Zawistowicz-Adamska, *Społeczność wiejska. Doświadczenia i rozważania z badań terenowych w Zaborowie*, Łódź 1948, s. 227.

² Tamże. s. 15.

³ Szerzej na temat m.in.: M. Kafar, *Projekt „etnografii doświadczenia” Kazimierza Zawistowicza-Adamskiego i jego współczesne zastosowania*, „Lud”, t. XCI 2007, s. 111-136.

dziennikowych w celu opowiedzenia o własnych doświadczeniach terenowych; traktowania tekstów naukowych jako konstrukcji literackich etc. Wśród dyskutantów powtarzały się głosy, iż teksty i naukowe podejście Profesor Zawistowicz-Adamskiej w dużym stopniu odpowiadają koncepcji pisarstwa antropologicznego, za jakim współcześnie opowiadają się tacy badacze jak: Clifford Geertz, James Clifford czy Kirsten Hastrup. Gdy mowa zaś o rozumieniu, sposobie interpretacji, jaką tekst niesie i jaką prowokuje, to można by także zasadnie wskazywać również na pewne hermeneutyczne inspiracje.⁴

Ostatnim referentem w panelu dyskusyjnym był dr Robert Dzięcielski, który na przykładzie fotografii zamieszczonych w „Społeczności wiejskiej” analizował m.in. problem relacji między tekstem a fotografią, fotografii jako formy narracji antropologicznej, etyki fotografowania oraz zaświadczonej roli zdjęć w tekstach naukowych (*Fotografia w twórczości prof. Kazimierzy Zawistowicz-Adamskiej*).

Finalnym punktem programu konferencji był krótki spektakl złożony z fragmentów tekstu „Społeczności wiejskiej” oraz pokazu archiwalnych fotografii, zrobionych podczas pobytu Profesor Zawistowicz-Adamskiej w Zaborowie. Całość została zaprezentowana przez studentki Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej UŁ: Ewelinę Kocembę i Joannę Rembowską.

Konferencji towarzyszyła także – przygotowana przez Zespół Działów Etnograficznych Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi – wystawa dotycząca dorobku naukowego Kazimierzy Zawistowicz-Adamskiej. Motywem przewodnim tej fotograficznej ekspozycji stała się idea dialogu – bliska Badaczce i obecna w Jej życiu prywatnym i naukowym, w pracy na uczelni i w terenie.

Założenia organizatorów konferencji zostały zrealizowane. Podczas dwudniowego spotkania zaprezentowane zostały nie tylko referaty omawiające życiorys i dorobek naukowy Badaczki. Ważne były także wypowiedzi tych gości i uczestników, którzy w działaniach, osobowości i szczególnej antropologicznej wrażliwości Pani Profesor znajdują inspirację i podpowiedzi do swoich naukowych poszukiwań. Wszyscy zaś zgodnie przyznali, że prace Kazimierzy Zawistowicz-Adamskiej powinny stać się lekturą obowiązkową dla wszystkich tych, którzy próbują zrozumieć człowieka w jego świecie.

Aleksandra Krupa
Uniwersytet Łódzki

⁴ Szerzej na ten temat m.in.: K. Kaniowska, *Opis. Klucz do rozumienia kultury*, „Łódzkie Studia Etnograficzne”, t. XXXIX 1999, s. 166.